

DOMBRÁDY LÓRÁND:
A legfelsőbb hadúr és hadserege
Kairosz Kiadó, Budapest, 2012.

Nem tudhatjuk, véletlen-e vagy sem, hogy Dombrády Lóránd ezen, eredetileg 1990-ben kiadott könyve 2013-ban érte meg második kiadását. Az viszont biztos, hogy a szerző a hadtudományok doktora, komoly szakmai és adminisztratív téren is elért eredményekkel, és a második világháború hadtörténetének –azon belül is egy kimondottan érdekes, de nehéz fejezetének, a hadi gazdaságnak – kiváló szakértője. E könyve részben életrajzi, részben hadtörténeti jellegű, és éppen emiatt nem nevezhető egy szokványos Horthy-életrajznak. Központi figurája nem Horthy Miklós mint magyar politikus és államférfi, hanem az a Horthy Miklós, aki mint a legfelsőbb hadúr, katonai és védelmi politikus, az első világháborús összeomlástól egészen a nyilas hatalomátvételig.

A szerző jól ismeri a forrásokat, valószínűleg ennek is köszönhető, hogy csak azokat használja fel, amelyeket a leglényegesebbeknek tartott. Emlékiratok, személyes feljegyzések – köztük magáé Horthy Miklóisé, de például Prónay Pálé is –, levéltári források a Hadtörténeti Levéltárból képezik a könyv forrásanyagát. A lábjegyzetek száma pedig meglehetősen kicsi, kimondottan csak a leglényegesebb pontok kerülnek idézésre. A kötet végén nem található bibliográfia, megtalálható viszont egy gazdag képanyag.

Gyakorlott írók tudják, hogy legtöbbször az írott munka mennyiségileg elenyésző részét képező bevezetőt a legnehezebb megírni. A szerzőnek azonban sikerül: egyből belevág a dolgok lényegébe, az eseménysort az első világháborút követő összeomlástól, illetve a szegedi kormány megalakításától indítja. A könyv első fejezetei talán a legérdekesebb, leginkább magukkal ragadó részek: nem azért mert jobban vannak megírva (az egész tartalom jó, a szakmaiság igencsak erős pontja, jóformán nem lehet kiemelni gyengén dokumentált vagy megírt részeket) hanem mert egyszerűen, de mégis szemléletesen mutatja be azokat az erővonalatokat, hatalmi harcokat, manőverezési lehetőségeket és kényszerpályákat, melyeken a kor magyar politikusai és katonái mozogtak, a főszereplők egyéni tulajdonságait, a pro és kontra érveket, a közöttük fennálló viszonyok alakulását. A történet központi figurája természetesen maga a későbbi kormányzó, Horthy Miklós, de nemcsak, igen nagy teret kap még Gömbös Gyula, illetve Prónay Pál is. Igaz, ez utóbbi nem épp a legpozitívabb megvilágításban, a valóságnak megfelelően (sőt, ha a szerző azt akarta volna, elég könnyen demonizálhatta volna is ezt a történelmi figurát anélkül, hogy a tények talajáról le kellett volna térnie). Ezek a fejezetek értethetik meg leginkább az olvasóval azt, miért is alakultak végül úgy a dolgok, hogy a kenderesi kisnemesből az ország nagyhatalmú kormányzója lett, és egyben legfelsőbb hadúr is, igaz, csak egy meglehetősen kicsi hadsereg fölött.

A könyv központi figurája, mint ezt fentebb is említettük, maga Horthy Miklós, az ő életútja köré van felépítve a struktúra, ökörlötte zajlanak az események. Dombrády könyve azonban nem nevezhető egy szokványos Horthy-életrajznak, hiszen nem a magánember, hanem a hadúr áll a középpontban, és az életút jelen esetben mindössze attól addig érdekes, ameddig Horthy Miklós kormányzói minőségében a magyar hadsereg parancsnoka is. A szerző elég könnyen siklik át a Horthy hatalomra kerülésétől és az ország és az új, háború utáni rend megszilárdulásától a második világháború revíziós politikáig tartó időszakon, valószínűleg azért, mert ténylegesen ez a máskülönben több mint egy évtizedre rugó időszak kisebb szerepet játszik a kor magyar hadpolitikájának alakulásában, mint az ezt közvetlenül megelőző és közvetlenül követő évek. A lineáris cselekménybemutató ellenére a könyv két nagy különböző részre oszlik. Az első rész a Horthy-rendszer konszolidációját

mutatja be, magába foglalván többek között a királypuccsokat, a kormányzó bonyolult és felemás viszonyát a különítményesekkel, diplomáciai küzdelmét a szomszédos országokkal, és viszonyát a kor magyar politikai életének más kulcsfiguráival. Ezek közül a legélesebben megrajzolt Gömbös Gyula portréja, akinek Horthyval való viszonyáról külön fejezetben is értekezik a szerző. A második nagy rész pedig a világháborús magyar szereplést tárgyalja, beleértve a sikeres határrevíziókat, a magyar-német és a magyar-szovjet viszony alakulását, egészen a Lakatos-kormány és a Kormányzó bukásáig, a sikertelen puccskísérletet követően. A stílus mindvégig olvasmányos és közérthető marad, szintézis-jellegű, a szerző nem vész el a részletekben. Habár hadtörténeti munka, hiányoznak a csataábrázolások térképen, a fegyverzetek leírása és a hadtörténeti munkák egyéb klasszikus elemei, amelyeket a szerző korábbi megjelent műveiben alkalmazott.

Ha szigorúan műfaji szempontokból nézzük a művet, nehéz dolgunk lenne a kategorizálással, hiszen egy időben hordozza magát a hadtörténet, a politikatörténet és az életrajz elemeit. Talán a politikatörténethez illeszkedne leginkább, de az a tény, hogy az elsődleges téma a Hadúr és a hadserege között fennálló viszony alakulása és ennek aspektusai mégis inkább a klasszikus értelemben vett hadtörténethez közelítené. Ami azonban biztos, hogy a jól megírt, jól dokumentált kötet szerzőjének hatalmas szakmai tapasztalatának jelentős részét magába foglalja, és ez által nemcsak érdekes olvasmány, hanem egyben hasznos szakmai forrás bárki, a téma iránt érdeklődő számára.

Lakatos Artur